

De mythe van de rechtsgelijkheid

Auteur(s):

Teulings, C.N.

*Hoogleraar Erasmus Universiteit en directeur van het Tinbergen Instituut.***Verschenen in:**

ESB, 83e jaargang, nr. 4166, pagina 667, 11 september 1998

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

economische, orde

Op de valreep heeft het eerste Paarse kabinet nog een gewichtig besluit genomen, als een erfenis voor haar opvolgers. De uitvoering van de WAO zal worden gesplitst in twee delen: de toelatingskeuring enerzijds en de administratie van de regeling anderzijds. De administratie van de WAO mocht en moest worden geprivatiseerd, maar de toelating moest in handen van de overheid blijven. Dat is een zogenaamd 'inherent publieke taak'. Dit besluit bleek zo gewichtig dat de informateurs van Paars II er niet aan hebben durven tornen: de plannen voor de WAO zijn nagenoeg ongewijzigd overgenomen in het nieuwe regeerakkoord.

Deze gang van zaken zou niet zo opmerkelijk zijn als niet een breed front van betrokken organisaties tegen deze plannen te hoop was gelopen en ook vanuit de wetenschap bedenkingen naar voren zijn gebracht¹. Vakbeweging en werkgevers waren eensgezind in hun oordeel: keuring en administratie moesten in één hand blijven. De informateurs zullen dus zeer gewichtige redenen hebben gehad om de nalatenschap van Paars I ongewijzigd te aanvaarden. Afgaande op de pers speelde het belang van rechtsgelijkheid een grote rol. Een arbeidsongeschiktheidskeuring kan voor een burger verstrekken financiële en sociale gevolgen hebben. Een dergelijke keuring moet zorgvuldig gebeuren en de rechten van burgers moeten gewaarborgd zijn. Daarenboven moet rechtsgelijkheid gelden: gelijke gevallen moeten gelijkelĳk behandeld worden. Als de ene burger met een gekneusde duim wordt toegelaten tot de WAO moet ieder ander met een soortgelijke kwaal eveneens aanspraak op een uitkering kunnen maken. Aan een dergelijke eis kan door private partijen nooit worden voldaan. En waar de markt faalt, moet de overheid ingrijpen. Tegen deze logica valt op het eerste gezicht weinig in te brengen.

Bij nadere overdenking begint twĳfel echter te knagen. Natuurlijk, rechtsgelijkheid is een groot goed. Het beschermt ons tegen de willekeur van bureaucraten en, niet te vergeten, politici. En natuurlijk, verzekeraars kunnen de rechtsgelijkheid nooit garanderen. Maar uitvoering door de overheid, biedt dat ons dan die garantie op rechtszekerheid?

Voor de keuringen is een klein leger van keuringsartsen nodig. Al die artsen zullen zelf medisch onderzoek doen en ook informatie inwinnen bij collega dokters. Al deze handelingen worden nauwgezet geboekstaafd en na een hopelijk gewetensvolle afweging komt de arts tot een beslissing. Duizenden artsen nemen zo tienduizenden beslissingen. Het is nauwelĳks voorstelbaar dat in die massaliteit gelijke gevallen altijd gelijk worden behandeld. Rechtsgeleerden zullen zeggen dat de ongelĳk behandelde burger zĳn gelijk bij de rechter kan halen. De overwegingen van de keuringsarts maken immers een onafhankelijke toets door de rechter mogelijk. Wie echter geen vreemde is in Jeruzalem weet dat nauwgezetheid in de boekhouding geen garantie biedt op rechtsgelijkheid.

Ons beeld van rechtsgelijkheid is gebaseerd op een juridische illusie. Wij kunnen de deskundigheid van artsen niet missen om zwak, ziek en misselĳk te onderscheiden van gezond en in staat tot werken. Maar zodra we artsen vragen om te oordelen, ontvalt ons de mogelijkheid om hun overwegingen tot in detail te achterhalen. In termen van de moderne economische theorie: artsen maken gebruik van niet-verifieerbare informatie. De arts kan zelf redelĳk beargumenteren waarom hij tot een bepaalde beslissing komt, maar hij kan dat niet voor een derde objectiveren anders dan met een beroep op zĳn professionaliteit.

Het dilemma in de sociale zekerheid is in hoeverre dit soort niet-verifieerbare informatie mag worden gebruikt, ten koste van rechtsgelijkheid, maar ten gunste van gerichte toewĳzing van uitkeringen². Het beeld van rechtsgelijkheid dat ons wordt voorgehouden door rechtsgeleerden is dus gebaseerd op een illusie. De rechtsgelijkheid bij keuringen kan in een individueel geval eigenlĳk niet worden geverifieerd. Slechts een statistische toetsing is mogelijk. In dit licht is het dwaasheid te denken dat de overheid op het terrein van rechtsgelijkheid meer vermag dan de markt. In beide gevallen zal het (publieke of private) bestuur grip moeten krijgen op een beroepsgroep met zĳn eigen mores. Statistische controles, keuringsprotocollen en onafhankelijke beroepsprocedures, het zĳn schaamlappen om een nastrevenswaardig maar onbereikbaar ideaal te benaderen. En die kunnen ook worden opgelegd aan private uitvoerders. Want een onafhankelijke beroepsinstantie, een keuringsprotocol en adequate statistische controle zĳn in een bureaucratische relatie evengoed te regelen als via een contract. Rechtsgelijkheid is dus een slecht argument om uitvoering en toelatingskeuring te scheiden.

Zouden de erfgenamen van Paars I dan toch nog spĳt krijgen dat zij de boedel ongezien en ongedeeld hebben aanvaard

